

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Pismo Tuzli

Kenneth C. Asbell

Nikada nisam bio takav tip osobe koja bi se ponašala upravo onako kako mi je rečeno. Loš sam u praćenju gomile ljudi, svadljiv sam kad vjerujem da je nešto istina i znam da je tako, i uglavnom do zaključaka dolazim tek nakon duge rasprave i razmatranja. Dakle, Tuzlo: ti i ja imamo to zajedničko. Kao središte laganog i vatrenog otpora protiv oštrog i neumoljivo neukog svijeta, ti Tuzlo si se zalagala za jednakost, poštenje i razumijevanje duže nego što ja postojim. Kao nekada dio propalog socijalističkog poretka i njegovih konstitutivnih država, ti i susjedni pogranični gradovi i narodi koji okružuju državu Bosnu vidjeli ste vrijeme prosperiteta, a zatim velike i nemjerljive teškoće. Ipak, naučio sam da ovo nije ništa novo za tebe, Tuzlo. Oduprla si se Osmanlijama da stekneš neovisnost, zaštitila si manjine od nacističkih osvajača i nedavno si izdržala test jedinstva koji je toliko velik da su svi tvoji susjedi padali kao dvorci od prašine, dok su se tvoji temelji vrsto držali, poput stijene, poput kamena. Iako su ti kuće i ulice bile uništene, a tvoji ljudi još više, ti, Tuzlo, si se usprotivila talasu nacionalizma; usprotivila si se talasu ludila.

Pitali su me da napišem esej o tebi, Tuzlo. O tvojim ljudima. Pitali su me da podijelim svoja razmišljanja o tvom razdoru i bijedi, tvojoj snazi i tvom mjestu u post-socijalističkoj, post-Miloševićovoj eri Bosne, ali ne postoji ništa u Sjedinjenim Državama sa čim bih mogao usporediti tvoje borbe. Nas veže pravna unija i jaka vojska, i iako su naši ljudi često podijeljeni, imamo jedno zajedničko kao Amerikanci, a to je da živimo ovdje i ne želimo da promijenimo svoju sudbinu. Stvari nisu savršene. Postoje rasisti, bigoti, lažljivci, varalice, lopovi, ubice i budale čak i više nego što možeš izbrojati, ali u prosjeku ipak živimo dobrim životom. Ne vidimo tu vrstu razdora koji se nagomilavao stoljećima, Tuzlo. Nemamo genocide koje si ti doživjela na vlastitom tlu. Mi nemamo nacionalizam u tolikoj mjeri da nas je masovno smaknuće ljudi podijelilo. Najbliže takvim lošim vijestima kao što ste ih vi doživjeli je ropstvo čiji ožiljak još uvijek nosi naša zemlja i mnoge od grupa koje ovdje žive. Možda nikada nećemo u potpunosti prevazići to, ali uprkos tome... Tuzlo, niti jedna osoba koja je čitav život živjela u Americi ne može razumjeti šta se desilo tvojim ljudima devedesetih. U to sam siguran, jer tvoja sudbina je sudbina koja je trajala mnogo duže od bilo kojeg od naših najgorih događaja u posljednjih stotinu ili više godina.

Postoji jedna stvar koju lično znam. Jedna stvar koju sam naučio na svojim dugim putovanjima u inostranstvu. Vidio sam kakvu bijedu rat može donijeti. Bio sam svjedokom posljedica ratnih patnji i gledao sam ovještvo kroz objektiv koji mnogi moji suvremenici mogu intelektualno dokučiti, ali nikad u potpunosti razumjeti na isti način na koji to ja činem, ostavljajući mi sjećanja i empatiju za pale, izgubljene, i gladne. Okusio sam mali dio te nesreće i doživio na kratko vrijeme šta znači osjećati mučnu glad i kako je biti bez vode za piće. To malo iskustvo, iako samo djelić dugoročnog stanja u kojemu se mnogi svakodnevno nalaze u ratom uništenim dijelovima svijeta,

bilo je dovoljno da me uvjeri u neizbrisivu, užasnu prirodu ratovanja, čak i nakon što je rat završen.

Ne mogu govoriti u ime U.N.-a ili NATO-a. Ne mogu govoriti u ime svojih prethodnika ili vojnika koji su napustili sigurne zone u Srebrenici. Ne mogu se ispričati za ono u čemu nisam učestvovao i što nisam mogao učiniti ništa da to zaustavim ili pomognem, ali Tuzlo! Tuzlo, vjerujem u tebe jer, dok sam u tvojim državi na Wittenberškom univerzitetu kod profesorice Nermine Mujagić, i nakon što sam pročitao članak Stefa Jansena “Sjećanje s razlikom”, mogu reći da sam ujedno zadivljen tvojom prošlošću i zabrinut za budućnost čudesnog grada Tuzle i to šta bi za Bosnu mogao biti i značiti odlazak u budućnost.

U članku „Sjećanje sa razlikom“, Stef Jansen je pisao o ličnom iskustvu, iskustvu koje nema veze sa visokom politikom i vojnim manevrima, daleko od svake akademske statistike i gotovo matematičkog pristupa historiji koji mnogi političari i stručnjaci uzimaju zdravo za gotovo baš kao što to neki ljudi rade po pitanju vlastite religije. Umjesto toga, Stef Jansen vodi nas u kratak obilazak Tuzle, otvarajući nam oči i ukazujući samo malim dijelom na to kako je bilo biti tamo nakon što je sukob okončan. To je tužno mesto, ili je bilo tako kada je Jansen pisao o tome, a razgovor koji je vodio bio je između njega i trojice kolega u jednom od njihovih stanova. Završilo se tako što je jedan od njih izjurio iz stana, onaj jedini koji je bio tamo tokom opsade Tuzle. Dok su dvojica njegovih kolega tokom rata bili izvan Bosne, taj jedan je ostao, iako nije jasno jesu li tamo ostali zato što nisu mogli pobjeći ili su svjesno odlučili ostat. Osim toga, Hassan, “antagonist” priče, da ga tako nazovem, bio je sumnjiv prema Robiju, bosanskom Srbinu, koji je napustio Tuzlu samo nekoliko sati prije početnog granatiranja Tuzle:

Hasan je odmah pogledao Robija oštrim pogledom preko stola i povikao: „15. maj, ha! Zašto je uvijek 15. maj? Kako ste svi znali?” Pozvao se na zajedničkog poznanika, čovjeka, koji je istog dana otišao u podne, a zatim ispucao sljedeće, retoričko pitanje: „A kad se pakao desio u Tuzli? Kad su pale prve granate? U jedan! Sat vremena nakon što je otišao!” (Jansen 200)

Ovo je, kako se čini, uobičajena optužba i neutemeljena je i pomalo netačna. Iako je bilo nekoliko Srba koji su otišli, saznao sam da nisu svi koji su otišli bili Srbi. Neki muslimani su takođe otišli, a mnogi Srbi su ostali u Tuzli, ili nisu željeli ili nisu mogli otići uprkos nadolazećoj katastrofi vojske bosanskih Srba. Međutim, Hassanov prezir prema onima koji su otišli je razumljiv iz ljudske perspektive, čak i ako je i neistinit i uvredljiv za neke koji su uključeni. U isto vrijeme, kad je Hassan izjurio iz stana pred kraj događaja, činilo se da je tamošnja gomila ljudi mislila da je Hassan u krivu, ali nije bilo introspekcije niti pokušaja da istinski razumiju razloge koji stoje iza njegovih ispada. tokom cijelog događaja.

Nakon kraće pauze, Samir i Lejla su se okrenuli prema meni. Objasnili su meni, strancu, a indirektno i Robiju, šta se dogodilo. Lejla je rekla da je cijelo vrijeme znala da će se sve to dogoditi. Gledala je Samira i vidjela je kako iznutra ključa. Nije ovo bilo prvi put, rekla je. Hasan i drugi poput njega stvarno su zamjerali ljudima koji su otišli. Samiru je bilo teško, tvrdila je Lejla, jer su sve ove godine proveli u Njemačkoj, a neki ljudi u Tuzli jednostavno nisu razumjeli kakva je njihova situacija bila tamo. Naravno, to je bilo teško za muškarca, dodala je. Tada se Robi umiješao. Možda je trebao drugačije reagirati, rekao je, ali s uvijekom poput Hasana bilo je

nemoguće raspravljati se. Lejla je oštro odmahнула glavom i rekla mu da to nije njegov problem. Hasan je taj koji je trebao znati bolje. Samir se složio i dodao da je Hasanov pravi problem bilo prisustvo srpskog gosta u kući. To je ono što nije mogao tolerisati (Jansen 205)

Iako se Jansen i ja donekle slažemo u tome da su objašnjenja koja su možda najlakša za svariti ustvari neadekvatna (Jansen 206-08), ne brine me to šta misli jedan stranac, promatrajući izvana, čak ni uz njegovo intenzivno proučavanje Bosne. Umjesto toga, moja briga je unutrašnja borba koja možda i dan danas muči ljude u Tuzli, ometajući napredak i oporavak. Nacionalistički entitet koji je bila vojska bosanskih Srba ne može predstavljati sve Srbe koji su živjeli u Bosni, čak i ako je većina Srba možda mogla biti (a kažem ‘možda mogla biti’ zato što ne znam statistiku niti demografiju onih bosanskih Srba koji se nisu pridružili Miloševićevom ludilu) dijelom organizacije koja je terorizala Bosnu, ona ne može biti tačan prikaz svih. Ono što mi je ova situacija zapravo otkrila dok sam čitao Jansenov rad nije to da su Hassan ili Muslimani uopšte gomila koja nema razumijevanja i koji govore da su svi Srbi zli ili da su napustili Tuzlu prije granatiranja. Također mi ova situacija ne govori da su ostali iz Jansenovog društva pogriješili što su bili tamo ili da su pogriješili što su bili uznemireni Hasanovim ispadom. Ono što mi ustvari govori jeste da je rat i dalje u toku. Ali razlika je u tome što su mišljenja ljudi zapravo u ratu. To je opasna perspektiva, i bojim se da bi mogla dovesti do daljnjih nesporazuma i stagniranog oporavka.

Dakle, Tuzlo. Plašim se za tebe, jer tvoja je zemlja bogata historijom i ima jake ideale. Bojim se za tebe jer rat koji je počeo u Bosni devedesetih nikada zapravo nije završio. Nedavno sam gledao i video dokazuje da su se i dalje vodile borbe na periferiji, planinama i brdima čak i 2015. godine. Brinem se jer te je liberalna demokratija iznevjerila. NATO te iznevjerio. UN su te iznevjerile, a niko koga poznajem ovdje na Zapadu čak i ne pamti taj događaj, niko koga sam sreo izvan akademskih krugova. Pišem ovo pismo da te podstaknem da ne dopustiš da vas razlike u pogledu rata ometaju u pomaganju jedni drugima. Preklinjem te da ostavite po strani ljudsku prirodu kako biste spasili ljudskost. Ne znam kakva je situacija sada u Tuzli. Molim se da ovo pismo, ovaj dokument, bude besmisleno i nepotrebno jer bih se osobno brinuo ako sam u pravu misleći da bi tvoje stanovništvo i dalje moglo biti podijeljeno. Ali ti si svetionik, Tuzlo. Sa tvojom historijom jednakosti i razumijevanja, tvojim otporom i dobroćinstvom možeš lako postati primjer koji možda cijela Bosna može slijediti na putu ka svjetlijoj budućnosti. Ne bi trebalo biti važno kakvo je bilo tvoje ratno iskustvo; bilo da ste ostali u Tuzli, vodili bitke po brdima Bosne, pobjegli u Srbiju ili iz nje ili proveli godine u Evropi, molim vas da barem uzmete u obzir da to nije važno, jer svi ste tamo, i živi ste.

Pomozite jedni drugima i zakopajte prošlost ako ona uzrokuje nepoverenje prema vašim susjedima na osnovu etničke pripadnosti ili nacionalnosti ili nekog drugog razloga, jer oni su ono što imate sada, i bilo bi bolje da gradite zajedno, nego da rušite. Ja navijam za tebe, Tuzlo, i molim se da se tvoje svjetlo još nije ugasilo.

Navodi

Stef, Jansen, *Remembering with a Difference, Clashing Memories of Bosnia Conflict in Everyday Life*, pp. 193-211, Xavier Bougarel, Elissa Helms, Ger Duijzings (ed) (2007), *The New Bosnian Mosaic Identities, Memories and Moral Claims in a Post-War Society*, Ashgate.

Translated by Bojana Vukovi?

Ovaj kratki esej bio je pismeni zadatak u okviru predmeta “Politicki konflikti na Balkanu” kojeg prof. Nermine Mujagic, kojeg je ona kao Fulbrajtova stipendista izvodila u jesenjem semestru 2019. godine, na Univerzitetu Wittenberg, u Springfieldu, u Ohaju.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.